

3. august 1954.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 29. Fylke: Nord-Trøndelag
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Beilstad
 Emne: Julenissen Bygdelag: Lør-Beilstad
 Oppskr. av: Olaf K. Elnan Gard: Elnan.
 (adresse): Elnan, Steinkjer G.nr. Br.nr.

- A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Hørt av eldre mennesker.
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Nissen er nok adskillig gammel. Det har vært (og er sandsynligvis) to slag av dem. Den ene busett i skogen - i berg og ur -, det er kanskje den eldste, - og den andre mere i nærheten av menneskene, på låven og i fjøs og stald. Den første kanskje noe fureten og arg av sig, den andre mere godlynt og medgjørlig - ja direkte hjelpsom. Begge nisseslag små av vekst, og gjorde sig til vanlig usynlige. Det har bare vært tilfeldigvis, at mennesker har set glimten av dem.

Deres historiske tilvarelse her på Elnan går minst 200 år tilbake i tiden, til omkring 1750. På en bergklump som kalles "Hokket" i Elnandalen, hüdde nisser i ruinerne av en bygd borg, og på "Lysängen", straks vestenfor Elnan-gårdens huse, der danske jøgder hadde sin vinkjeller, kunne man i stille høstkvelder se antydning til belysning. Det var

nisser som holdt til der også, og holdt øje med vinlagrene.

Julenissen er antagelig av det guds-
lige slaget og jeg kan ikke forstå an-
ned enn at han må være yngre av år,
altså fått navnet i senere tid.

I grunna her tror jeg ikke navnet
julenisse i forbindelse med julegaver
var i bruk før 1900. Min første fornem-
melse av julenissen fikk jeg i årene
1900-1906, og jeg tror det var jule-
kortene med nisser i kneboksar, sølv-
spendle sko og rød topptue som var
årsaken. Fra samme tid ble også nis-
sen satt i forbindelse med gavene
som ble lagt under juletreet om
julekvelden. Senere ble det til at
en utkladd ungdom optrådte i hei-
onene med julegaver til barna. Han
hadde gjerne rød topptue, maske
med langt hvitt skjegg, sid frakke
og labber eller finarsko. På ryggen
en sekk med gavene. Om julenissen
skulle komme til gårds berodde på
om barna var snille og hjelpsomme.
Når han hadde levert pakkene og var
ferdig til å gå, kunne barna ønske å
høre om han kom også neste jül.
I første omgang var han i en del av
heimene, senere også ved juletrefester
på skolen, at julenissen var på
besök.

2. Julenissen bringer gjerne en gave
til hver av barna. Gavene kann

- vare av forskjellig slags: doddler, små gjennstander, klesplagg o.l. For han går får han alltid snakke på nære av de herligheter som hører med til julen.
3. De som kler seg ut som julenisse er helst ungdommer, ikke alt for store av vekst og med utstyr som passer.
 4. Ser beskrevet under 1.
 5. For var det almindelig å lage maskene sjøl. Det lyktes papir med huller for øyne, nese og munn, tilpasset etter ansiktet gjorde god tjeneste. Nese ble også hildels påsatt. Man fargela masken og satte på skjegg. Dette var laget av hvitt ull. Senere er det jo blitt fine og gode masker å få kjøpt, - tro kopier av en innbilt nisse.
 6. Julebukke, eller "julegjett", som det mest ble sagt her, hører no mest fra fortiden til. Den hadde en nære annen oppgave enn julenissen. Også julegjetta hadde kledd seg ut, bl. a. med maske. Julegjett hørte jeg bare snakke om, - så den aldrig.
 7. Julebukker delte ikke ut gaver, - tvertimot, de ville vel helst ha.
 8. Julenissen som var på låven og som fikk julegrøt, oppfattes å være den samme som den som bringer julegavene på julekvelden.
 9. Julegaver til barna ble nok ofte av

4

nissen lagt utenfor skuedøra, eller
inne i gangen. Dette skjedde helst
når barna var opptatt med å vaske
sig til julehøgtiden. Det foregikk
i 16-18-årene om juleaftnen. Noen
spesiell kopp for å legge gaven i
har jeg ikke hørt om, men det kan
tenkes det ble brukt enkelte steder.

Olaf G. Elnan.